

CITEVA CUVINTE DESPRE UNII TERMENI ARHEOLOGICI

Problema terminologiei științifice este deosebit de importantă pentru fiecare ramură de cercetare și putem spune că nu este de mirare că în cele mai multe cazuri s-a căutat rezolvarea ei prin adoptarea și încetățenirea unor termeni străini. Dar neologismele constituie numai unul dintre aspectele problemei și nu asupra acestui aspect vrem să ne oprim în aceste puține rânduri, mai ales că există într-adevăr cazuri foarte numeroase în care neologismele nu pot fi evitate și credem de altfel că nici nu e nevoie să ne ferim de ele.

Aspectul pe care vrem să-l relevăm aici privește unii termeni pentru care limba română are expresii proprii *foarte potrivite*, dar în locul cărora se folosesc alte cuvinte, deoarece se recurge uneori la traducerea, cuvânt cu cuvânt, a termenilor străini, iar alte ori se traduc în chip cu totul greșit alți termeni. Prin această traducere se atribuie însă unor cuvinte românești foarte curențe un *sens pe care ele nu îl au* nici în vorbirea de toate zilele și nici măcar în limba literară, chiar când unul și același cuvânt are mai multe sensuri, cum se întâmplă așa de adesea.

Vom lua aici două exemple care ni se par foarte grăitoare, privind unii termeni folosiți în legătură cu diferitele topoare de piatră sau de metal, atât de frecvent întâlnite în descoperirile și studiile arheologice.

După cum se știe, se folosesc permanent de către cercetătorii noștri termenii „ceafa” toporului și „gaura de înmănușare”, dar cred că a sosit momentul să admitem că acești termeni sînt cu totul greșiți și să se ia măsuri pentru a se renunța definitiv la ei.

În ceea ce privește „ceafa toporului” — aceasta este o expresie care nu există în limba română, fiind o traducere a cuvîntului german (der Nacken) care se folosește și pentru partea respectivă a toporului. Dar în toate regiunile unde am avut prilejul să stau de vorbă cu localnicii, fie lucrătorii șantierelor arheologice, fie alte persoane, întrebînd cum se spune la partea opusă tăisului toporului, mi s-a răspuns în chip invariabil „muchia” toporului — expresie pe care de altfel fiecare dintre noi am avut prilejul să o auzim și să o citim de nenumărate ori („i-a dat cu muchia

toporului în cap" etc.). Acest lucru este confirmat și de *Dicționarul limbii române literare contemporane*, vol. III, p. 137, unde s.v. *muchie*, citim : „Partea opusă tăișului unor unelete (ca topor, cuțit, sabie, etc.)”. Deci foarte clar. Pe de altă parte, pentru a verifica și sensurile cuvântului „ceafă”, ne-am adresat aceleiași lucrări competente, și în vol. II, p. 379, s.v. *ceafă* am citit : „1. Partea de dinapoi a capului ; 2. Partea de dinapoi a gitului” — nefiind vorba de ceafa nici unei unelte și deci nici de aceea a toporului...

În privința termenului „gaură de înmănușare”, el este nu numai greșit din punct de vedere al accepției cuvântului „înmănușare” în limba română, dar este și *greșit tradus* din limba franceză. Știe oricine „trou d'enmenchement” nu înseamnă „gaură de înmănușare” — ci gaură pentru fixat coada („manche” fiind evident *coadă*, nu *mănușă* !). Iar cuvântul *înmănușare* (care de altfel lipsește ca atare din dicționarul mai sus citat), poate fi cel mult o formă derivată de la adjectivul *înmanușat*, format la rîndul său de la substantivul *mănușă*. În vol. IV, p. 646, al aceleiași lucrări, s. v. *înmanușat*, citim : „adj. ; care poartă mănuși, cu mănuși”, verbul a *înmanușa* lipsind și el. Iar sensul de „toartă” pe care uneori îl are cuvîntul „mănușă” nu contrazice cele spuse de noi, deoarece toporul are coadă și nu toartă. Nu mi se pare deci că mai este nevoie de o demonstrație specială pentru a dovedi că este în orice caz o expresie greșită, care ar putea însemna cel mult „gaură pentru pus... mănuși”, ceea ce ar fi evident absurd și chiar comic, nici topoarele și nici alte unelte neavînd nevoie de așa ceva...

Față de cele arătate mai sus, se impune concluzia că avem datoria să nu mai folosim acești „termeni”, ci să întrebuițăm cuvintele de care se servesc toți oamenii care vorbesc corect romînește și totodată în accepția curentă și normală a lor. Va trebui deci să renunțăm definitiv la „ceafa” (inexistentă) a toporului și să vorbim despre „muchia” toporului, după cum se cuvine neapărat să nu mai „înmanușăm” topoarele și să vorbim despre gaura pentru fixat coada toporului ; chiar dacă expresia aceasta este ceva mai lungă, ea are marele avantaj de a fi cu totul corectă !

VLADIMIR DUMITRESCU